

In 1671 begonnen, is zij in 1686 voltooid. In 1695 ontwerpt, volgens opdracht der edelachtbare heeren Burgemeesters en Regenten der stad, Antony Velsen „de vermaeckelycke plantagie”, het park in het zuiden, dat nu al uitdrukkelijk in een nieuwe of groote, 33 morgen en 200 roeden groot, en in een oude of kleine Hout, 11 morgen en 136 roeden, ingedeeld wordt (bl. 275). Een breede, viervoudige allee verbindt de beide plantsoenen met de stad en mondt door de groote Houtpoort daarin uit. Beide parkdeelen toonen hetzelfde systeem; de vierhoek oostelijk en de vijfhoek westelijk van den straatweg worden door rechtlignige alleëen omgrensd en door eendere, maar smallere doorkruist. De velden daartusschen met evenwijdige boomenrijen beplant. Men legge de kaart der stadsuitbreiding in het Noorden naast die van het park in het Zuiden en men zal bevinden, dat zich in beide dezelfde tijdgeest uitspreekt. Daar zoowel als hier zijn tekenplank en liniaal de oorsprong der monotone gedachten van den planteekenaar.

Voor den openen vijfhoek noordelijk van de groote Hout maakte in Maart 1703 dezelfde Antony Velsen een ontwerp, dat in zoover een vooruitgang beteekende, dat het tot dusver gevolgde systeem van aanleg met een nieuwe, weliswaar al even streng geometrische figuur, den cirkel, werd verrijkt. In de bredere, zonder uitzondering viervoudige alleëen herkennen wij de doorwerking van het bij de stedenbouw reeds zegerierende principe der overmatig breede straten; iedere allee toont een bijzonder soort loofboomen, beuken, eiken of olmen; de cirkelvormige veldjes, waarin de allee-kruisingen uitmonden, worden door breedgekroonde linden gemarkeerd (zie bl. 277).

Op Antony Velsen's klassicistische strengheid volgt in het midden der 18e eeuw de barok van Jan van Varels. Reeds in 1754 had hij voor het stuk dat tegenover Velsen's plan lag, het zoogenaamde „dubbele veld”, een ontwerp in kleuren geteekend. Nu, in 1755, vernieuwde hij dit plan in een koper-

gravure, die ditzelfde veld, in het uiterste zuid-oosten van den parkaanleg, geldt, dat thans de nieuwe Hout genaamd wordt. In 't volgend jaar, 1756, vat hij het geheele parkbeeld, zooals het tot dusver werd ten uitvoer gebracht, te zamen in een kaart, die H. Spilman in koper graveert en in zijn verzameling: „Aangenaame gezichten in de vermaakelijke landouwen van Haarlem” het licht doet zien (bl. 278). Volgt men op deze kaart de diagonale allee, die in den noord-oosthoek begint en het gansche park tot in zijn zuidwesthoek doorkruist, keert men van hier uit terug in den zuidelijk daarop volgende diagonaalweg en treedt men van zijn monding uit in het nieuwe gedeelte, zoo heeft men den weg der ontwikkeling door-gemaakt. De trappen dezer ontwikkeling komen ook op deze kaart duidelijk genoeg aan 't licht. Het driehoekige park, met de twee ronde vlaktetjes in het zuidwesten, dat eenigszins verscheiden van Velsen's plan werd uitgevoerd, komt dan naar voren als een overgang tusschen de oudste rechtlignigheid en de nieuwste overheersching der gebogen lijn, zonder dat ook deze den geometrischen geest verloochenen zou. In deze zuidoostelijke trapezoïde bepalen twee doorlopende, zich kruisende wegen de grondindeeling; de plaats der kruising wordt gemarkeerd door een rond vlak, dat in het door een cirkelvormige allee omgrensde boomenveld excentrisch komt te liggen. De asymmetrie van het grondplan wordt door twee vaak onderbroken curvenreeksen gevarieerd, die ieder met een arm in het noorden en zuiden aan de cirkelallee aansluiten. Het onverkwikkelijke der oplossing, die hier voor ons ligt, berust feitelijk op de verbinding van een streng geometrisch plan met een opzettelijke asymmetrie. Bij deze hybridische vorming is noch de weg der architectonische orde verlaten, noch die der rustieke vrijheid welbesloten verkozen. Tusschen deze beide uitersten weifelt de onbesliste aanleg en bevredigt daarom van alle tot dusver aangewende pogingen het minst.

Terwijl op deze wijze het westelijk deel